

Список використаних джерел

1. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. *Відомості Верховної Ради*. 2000. № 23 С. 176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>.
2. Бурбело Б.А. Криміналістичні основи протидії кіберзлочинності. *Актуальні питання розслідування кіберзлочинів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків: 10 груд. 2013 р.)*. Харків: ХНУВС, 2013. 179–181.
3. Латиш К. Цифрова криміналістика у період війни в Україні: можливості використання спеціальних знань у сфері інформаційних технологій. *Criminalistics and Forensic expertology: science, studies, practice. A collection of peer-reviewed scientific articles*. Lithuania. 2022, T. 18. P. 31–38.
4. Степанюк Р.Л., Перлін С.І. Цифрова криміналістика й удосконалення системи криміналістичної техніки в Україні. *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2022. № 3 (99). С. 283–294.
5. Шевчук В.М. Перезавантаження криміналістики в умовах війни: проблеми, завдання, перспективи. *Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії Російської Федерації: наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.)*. Харків, 2022. С. 40–47.

Семенюк Оксана Анатоліївна,
аспірантка кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз ННІ № 2
Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ТОВАРОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

У кримінальних провадженнях про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем виникає необхідність визначити розмір збитків, спричинених службовими особами. З цією метою слідчий залучає експерта для проведення товарознавчої експертизи.

Відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК України слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити проведення експертизи щодо визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням. Пленум Верховного Суду України у своїй постанові прямо зазначає: «Судам слід мати на увазі, що при розгляді справ вони

не мають права приймати рішення без проведення експертизи, якщо за законом призначення останньої є обов'язковою» [1].

Рішення щодо призначення судової товарознавчої експертизи слідчий приймає особисто. Він повинен керуватися конкретними обставинами привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, тими питаннями, що виникають під час розслідування, власними можливостями та досвідом і суттю експертного дослідження.

Перелік вирішуваних товарознавчою експертизою питань визначено в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз [2].

Щодо кримінальних проваджень, передбачених ст. 191 КК України, то це можуть бути такі:

Яка вартість об'єктів дослідження на території України (із зазначенням дати, на яку необхідно провести оцінку)?

Яке найменування та призначення товарів?

Чи відповідають маркувальні дані дійсним товарним характеристикам об'єкту дослідження?

Чи відповідає якість виробу вимогам стандартів, технічних умов, наданим зразкам за органолептичними показниками?

Які дефекти має конкретний товар? Чи є ці дефекти істотними? Чи можлива реалізація (експлуатація) товару за наявності виявлених дефектів?

Чи відповідає маркування та пакування товару вимогам нормативно-технічної документації або зразкам?

Яким підприємством і коли виготовлено товар (за умови наявності маркувальної інформації або відповідних супровідних документів)?

Яка ринкова вартість зерна (зернобобових культур) станом на дату укладення контракту (на поточну дату) з урахуванням його якісних показників?

Дослідники зазначають про найбільш характерні питання, які ставилися на товарознавчу експертизу: яка ринкова вартість виробів на момент вчинення кримінального правопорушення – 35,2 %; яка початкова вартість виробів на момент вчинення кримінального правопорушення – 28,6 %; яка вартість ненаданого експерту майна, що знищено внаслідок руйнування, пожежі, затоплення – 23,3 %; який розмір збитків – 16,8 %; який ступінь зниження якості товару – 10,1 % [3, с. 312].

Під час вивчення висновків товарознавчих експертиз, які проводилися у кримінальних провадженнях про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, нами визначені типові питання: Яка ринкова вартість певного товару визначеної кількості станом на конкретну дату? Яка вартість транспортних послуг по перевезенню та доставці певного товару визначеної кількості із зазначенням загальної маси, станом на

конкретну дату? Яка вартість послуг, робіт (будівельних, монтажних, налагоджувальних та ін.) для введення в експлуатацію конкретного устаткування? Чи відповідає вартість конкретного товару, устаткування, яка зазначена у документі (робочому проєкті) станом на визначену дату, його ринковій вартості на цю ж дату? Якою станом на визначену дату була найнижча (найвища, середня) ринкова вартість конкретного обладнання, устаткування, з ПДВ та без ПДВ? Яка ринкова вартість аналогічного нового обладнання, устаткування, вилученого у громадянина Х., станом на конкретну дату? Чи наявне відповідне маркування виробу (обладнання, устаткування), виявленого у громадянина Х., та чи відповідає він його характеристикам? Чи співпадають технічні характеристики виробу (обладнання, устаткування), який списаний відповідно до документів конкретного підприємства, установи, організації, із виробом (обладнанням, устаткуванням), який не має на собі будь-яких ідентифікуючих ознак, що вилучений у громадянина Х.?

Під час нашого дослідження ми встановили окремі особливості товарознавчих експертиз у кримінальних провадженнях за ст. 191 КК України. По-перше, під час призначення комплексних судових товарознавчих експертиз питання мають формулюватися окремо для кожного спеціаліста, з метою персоніфікації їх висновків, а коли це неможливо, то максимально точно об'єднують проблему вирішення конкретних завдань, шляхом використання різних спеціальних знань експертів, через поставлене (поставлені) питання [4, с. 148].

Наприклад, у кримінальному провадженні № 120170200000000448 від 12.10.2017 було призначено комплексну економіко-товарознавчу з метою встановлення якою була ринкова вартість послуг із перевезення гуманітарної допомоги, вагою 10–15 тон, вантажним автомобілем «Iveco» зі складу з м. Одеси до м. Шаргород Вінницької області у період з 07.08.2017 по 15.08.2017 [5].

Друга особливість пов'язана з тим, що такі об'єкти дослідження як продовольчі товари вилучаються у повному обсязі однак експерту на дослідження направляється середня проба від однорідної продукції (сипучої, рідкої чи в'язкої консистенції та ін.).

Третя особливість судових товарознавчих експертиз пов'язана з тим, що вони можуть призначатися під час розслідування розкрадань, провадження за якими здійснюється через значний термін після вчинення кримінального правопорушення і, як правило, товарні об'єкти, які мають бути досліджені, відсутні. У цьому випадку судова товарознавча експертиза проводиться за матеріалами кримінального провадження.

По-четверте, товарознавчій експертизі підлягають також і об'єкти, які вже були у вжитку, що вибули з ужитку і навіть частини виробу [2]. Наприклад, у кримінальному провадженні, розпочатому за ч. 4 ст. 191 КК України, встановлено, що посадові особи Ладижинської міської лікарні уклали договір купівлі-продажу та поставки нового

твердопаливного котла, вартістю 600 000 грн. Однак виявлено зовнішні ознаки того, що котел вже був у використанні. Для з'ясування, чи був придбаний котел у вжитку чи є він новим, слідчий призначив товарознавчу експертизу. Крім цього, на вирішення цієї експертизи поставлено питання про середню ринкову вартість, станом на 25.11.2022, котла твердопаливного «КВР-800 СТС» з ПДВ та без ПДВ; та про середню ринкову вартість, станом на 25.11.2022, котла твердопаливного «КВР-800 СТС», бувшого у використанні з ПДВ та без ПДВ? [6].

Таким чином, обов'язковість визначення матеріальних збитків під час розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем робить висновок експерта-товарознавця невід'ємною складовою доказування у цих кримінальних провадженнях.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу у кримінальних і цивільних справах : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 р. № 8. URL: <https://zakononline.com.ua/documents/show/182703> 520660.
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
3. Тимчишин А. М. Спеціальні знання у кримінальному процесі України: теорія та практика : дис. ... д-ра юрид. наук за спец. 081 «Право». Кропивницький, 2023. 438 с.
4. Шевченко О. В. Використання спеціальних товарознавчих знань у кримінальному провадженні : монографія. Київ : Талком, 2018. 246 с.
5. Справа № 152/833/19 Шаргородського районного суду Вінницької області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Page/2>.
6. Ухвала Вінницького міського суду Вінницької області у справі № 127/7062/23 від 23.05.2023. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Page/3>.

Сербін Сергій Михайлович,
ад'юкт кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ

АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ З ДІТЬМИ – СВІДКАМИ РОЗБОЇВ

Конституція України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [1], держава гарантує охорону сім'ї, дитинства, материнства і батьківства (ст. 51) [1], а також захист дітей від насильства (ст. 52) [1].